

چرا نمایش تاریخ علم و فناوری برای دانشگاه مهم است؟

ندا اظهري

متوجه

موزه‌ها فضای جالبی برای آشنایی با تاریخ هر کشور هستند. گاهی موزه‌ها در دانشگاه‌ها واقع شده‌اند که محل نگهداری مجموعه‌های تاریخی است که دانشگاه‌ها وظیفه نگهداری و حفاظت از آنها را برعهده دارند. این مجموعه‌های تاریخی با هدف کمک به تدریس و پژوهش در موسسات آموزش عالی راه‌اندازی شده‌اند. به‌عنوان مثال، موزه «اشمولین» در دانشگاه آکسفورد، یکی از نمونه‌های اولیه‌ای است که در ساختمان‌های واقع شده که در حال حاضر موزه تاریخ علوم واقع شده است.

چرا موزه‌های دانشگاهی؟

به لحاظ تاریخی، تمرکز موزه‌ها و گالری‌های دانشگاهی شامل پژوهش و نیز نمایش مجموعه‌های یادبودی، تشریفاتی، تزئینی و آموزشی بوده است. در سطح آکادمیک، این مجموعه‌ها به‌عنوان منبع پژوهشی ارزشمندی عمل می‌کنند که برای دانشجویان هم جنبه سرگرمی و هم جنبه یادگیری داشته و سواد بصری، تفکر انتقادی و مهارت‌های خلاقانه آنها را توسعه می‌دهد. با گذشت دهه‌های مختلف، نقش موزه‌های دانشگاهی با آزاد شدن آنها دستخوش تغییر شده و پذیرای نیازهای فرهنگی عامه مردم شده‌اند. آموزش عمومی بخش جدایی‌ناپذیر این بخش از مأموریت موزه‌های دانشگاهی به شمار می‌رود. در قرن ۲۱ به‌رغم چالش‌های ناشی از گذار، موزه‌های دانشگاهی نه‌تنها نقش مهمی را در یادگیری هدفمند ایفا می‌کنند، بلکه کارکردهای مهم مدنی و فرهنگی را برای جامعه‌ای بزرگ‌تر به دنبال دارند.

تجزیه و تحلیل داده‌های آکادمیک، بیانگر یک موضوع اصلی است که ارتباطات تاریخی، موزه‌های دانشگاهی را نسبت به دانش رشته‌ای و بحران‌هایی مورد توجه قرار می‌دهد که موسسات آموزشی به دلیل تغییرات به‌ویژه در رشته‌های علمی با آن مواجه هستند. علاوه بر بحث درباره چگونگی مدیریت بهتر آنها، توجه بیشتری به دوگانگی بین موزه‌های دانشگاهی و موسسات مادر آنها معطوف می‌شود و به نوعی نقش‌های متفاوتی را در توسعه، پژوهش و تدریس بهبود می‌بخشد. آنچه مسلم است، موزه‌های دانشگاهی نیاز به مطالعات بیشتری هم در بعد تاریخی و هم در بعد شرایط فعلی دارند. چنین رویکردی با ادغام دیدگاه‌های فرارشته‌ای، امکان دست‌یابی به بینش در مورد عملکرد آنها را فراهم می‌کند. موزه‌های دانشگاهی با تاریخچه رشته‌هایی که رویکرد آموزشی و سنت‌های پژوهشی دارند، قرابت دارند. تاریخ طبیعی و هنر، پزشکی و مردم‌شناسی، در میان سایر حوزه‌های دانش آکادمیک، در موزه‌ها، منطقه راحتی را برای ترسیم برخی الزامات و آرمان‌ها پیدا کرده‌اند.

موزه‌های دانشگاهی و امکان مطالعات پژوهشی خاص

توسعه موزه‌های دانشگاهی به‌عنوان یکی از حوزه‌های مورد بحث را می‌توان با شناسایی برخی محصولات مصنوعی دانش ایجاد کرد که در این حوزه خاص از تلاش‌های آکادمیک تولید و در میان فعالان منتشر شده است. در این مورد، افزایش شمار کتاب‌ها و مقالاتی که جنبه‌های مختلف موزه‌های دانشگاهی را در

مرکز پژوهش‌های خود قرار می‌دهند، به توسعه این حوزه اشاره می‌کند. کتاب‌ها و تک‌نگاری‌ها درباره موزه‌های دانشگاهی فضایی از مباحثه را نشان می‌دهد که از رشته‌ها و دیدگاه‌های مختلف شکل می‌گیرند. سال ۲۰۰۶ برای آمریکای لاتین در شکل‌گیری بخشی ویژه با بازتاب عملکرد موزه‌های دانشگاهی از اهمیت بالایی برخوردار بود. دانشگاه ملی مکزیک جلسه‌ای را با موضوع «راه‌های جدید برای موزه‌های دانشگاهی» برگزار و شاخه‌ای از شورای بین‌المللی موزه‌ها را در مکزیک ایجاد کرد. در همان سال، در کلمبیا، نخستین رئیس موزه‌شناسی و مدیریت میراث فرهنگی آمریکای لاتین تاسیس شد. طی این جلسه، شبکه موزه‌های دانشگاهی در آمریکای لاتین افتتاح شد. علاوه بر این، از سال ۲۰۱۰، چند جلسه پیرامون موزه‌های دانشگاهی کشورهای آمریکای جنوبی برگزار شد که انجمنی برای معرفی موزه‌های دانشگاهی در آمریکای لاتین و کارائیب به شمار می‌رود. کارشناسان بر این باورند دانشگاه‌ها که دانش آکادمیک در آنجا شکل گرفته و به نسل‌های آینده منتقل می‌شود، مکان ایده‌آلی برای هدایت پژوهش‌های موزه‌ای در حوزه‌های جدید پژوهشی هستند. به همین منوال، به نظر می‌رسد می‌توان این قبیل موزه‌ها را به هدفی برای مطالعه و حوزه‌های خاص پژوهشی در موزه‌شناسی تبدیل کرد.

دغدغه‌های پیرامون موزه‌های دانشگاهی

کارشناسان معتقدند که موزه‌های دانشگاهی بحران‌های عمیق و جهانی را تجربه کرده‌اند و می‌توان به این نتیجه رسید که این موزه‌ها از دهه ۱۹۸۰ به بعد، به موقعیتی حیاتی و حساس تبدیل شده‌اند. کاهش مداوم بودجه‌های دانشگاهی، وضعیت قانونی مجموعه دانشگاهی و فقدان هدف‌مندی دانشگاه‌ها نسبت به میراث فرهنگی از جمله بحران‌هایی هستند که مراکز آموزشی دانشگاهی با آن دست به گریبانند. این مشکل در بسیاری از کشورهای دنیا از قبیل انگلیس، اسپانیا، استرالیا و نیوزلند هم رخ داده است. در این میان، به‌ویژه متخصصان موزه‌شناسی با اشاره به «ثروت نادیده گرفته‌شده» از سوی دانشگاه‌های ژاپن، بر ویژگی‌های این چالش تأکید کرده‌اند. در آمریکای لاتین هم کارشناسان موقعیت متضادی را در کلمبیا توصیف کرده‌اند که در آن، موزه‌های دانشگاهی با فرآیند نهادزایی در وضعیت فعلی دانشگاه ملی کلمبیا مواجه بوده‌اند. در عین حال، این دانشگاه با ایجاد مقطع کارشناسی ارشد در حوزه موزه و مدیریت میراث فرهنگی، به تقویت فضای موزه‌ها پرداخته است. بررسی وضعیت موزه‌های دانشگاهی در دنیا نشان می‌دهد که دید وسیعی نسبت به وضعیت حیاتی موزه‌ها در دانشگاه‌های دنیا وجود دارد. مهم‌ترین تفاوت در میان کارشناسان موزه‌ناشی از داده‌هایی است که راه‌های موثرتر برای غلبه بر این بحران را مورد بررسی قرار می‌دهند. بحث در مورد کاربردها و معانی موزه‌های دانشگاهی و مجموعه‌های آنها را می‌توان از منشور دو دغدغه اصلی درک کرد. یکی از آنها، تمرکز روی تقویت ارتباطات سنتی موزه‌های دانشگاهی با رشته‌های دانش علمی و استفاده از مجموعه‌های اصلی برای اهداف پژوهشی و تدریسی است. دومین دغدغه‌ای که مطرح می‌شود، شامل رویکردی است که بیشتر پیرامون نقش توسعه‌ای موزه‌ها در دانشگاه‌ها می‌گردد و جوامع هدفی را که با آنها در خارج از دانشگاه ارتباط برقرار می‌کنند، گسترش می‌دهد. از این‌رو، موزه‌شناسان ایده تغییر دانشگاه‌ها را در راستای اجرای استراتژی‌های مدیریتی هماهنگ‌شده برای موزه‌ها مطرح می‌کنند.

موزه‌ها؛ ابزار تحقق مأموریت سوم دانشگاه

برای برخی محققان، موزه‌های دانشگاهی باید به فعالان پیشرو در استراتژی‌های اطلاع‌رسانی دانشگاهی تبدیل شوند. در میان کسانی که طرفدار نگاه از بیرون به این فضا و تمرکز روی مخاطبان و جوامع خارج از دانشگاه هستند، سه استدلال وجود دارد. نخستین استدلال، ادعا می‌کند که موزه‌های دانشگاهی می‌توانند به ابزاری برای مشارکت اجتماعی و مشارکت مدنی تبدیل شوند. استدلال دوم به تجارت و بازاریابی می‌پردازد و ادعا می‌کنند که دانشگاه‌ها باید میراث دانشگاهی را در استراتژی‌های بازاریابی خود بگنجانند تا بر منحصربه‌فرد بودن خود به‌عنوان یک برند تأکید کنند. سومین استدلال هم بر موزه‌ها به‌عنوان دارایی‌های دانشگاهی اشاره می‌کند. این استدلال، دانشگاه‌ها را به‌عنوان مراکزی در نظر می‌گیرد که در آن دانش در جامعه انتشار می‌یابد. این استدلال‌ها نقش موزه‌ها را به‌عنوان فضاهایی موثر برای مواجهه با اطلاعات غلط آشکار می‌کنند.

بهبود پژوهش و تدریس؛ نقش اولیه موزه‌ها

کارشناسان موزه‌شناسی بر این باورند که نقش اولیه موزه‌های دانشگاهی باید بهبود وضعیت پژوهش‌های آکادمیک در دانشگاه‌ها و تدریس رشته‌های مختلف باشد. نخستین استدلالی که روی عملکرد موزه‌های دانشگاهی مطرح شده بر نقش سنتی این مراکز و هدف اصلی مجموعه‌های گردآوری شده در دانشگاه‌ها تأکید کرده‌اند. طبق تاریخ اروپایی موزه‌های دانشگاهی، دانشمندان مجموعه‌هایی را در قرن نوزدهم در مرکز پژوهش ایجاد کردند که به عصر طلایی برای موزه‌ها و مجموعه‌های دانشگاهی لقب گرفته و هم‌زمان با پیشرفت‌های علمی شکل گرفتند. یکی از کارشناسان موزه‌شناسی عنوان کرده است که مجموعه‌ها دیگر مرکز خلق دانش به شمار نمی‌روند. این شیوه‌های تاریخی به درک بیشتر از چالش‌های فعلی موزه‌های دانشگاهی کمک کرده و آنها را بخشی از یک فرآیند جامع و پیچیده در نظر می‌گیرند. تاکنون، محققان موزه‌های دانشگاهی بر منشأ مجموعه‌های موزه‌های دانشگاه به‌عنوان تقویت پتانسیل‌های فعلی ممکن تمرکز کرده‌اند.

بحث دیگری که پیرامون موزه‌های دانشگاهی مطرح می‌شود، این است که این مراکز در توسعه نوآورانه روش‌های تدریس و یادگیری نقش مهمی ایفا می‌کنند و نمی‌توان نقش ارتباطی آن را با پژوهش و تدریس در دانشگاه‌ها نادیده گرفت. این شرایط بر دارایی‌های آموزشی موزه‌های دانشگاهی تأکید کرده و دانشگاه‌ها را به همکاری با موزه‌ها در برنامه‌های آموزشی و درسی ترغیب می‌کنند. نقش اصلی موزه‌های دانشگاهی در اهداف و وظایف آموزشی لازم از سوی برخی محققان تقویت شده است. این پژوهش‌ها پتانسیل تفکر درباره موزه‌های دانشگاهی را از منظر آموزشی برجسته کرده و پتانسیل آنها را برای ایجاد تجربیات آموزشی نوآورانه، نه‌تنها برای دانشجویان دانشگاه‌های وابسته، بلکه برای مخاطبان وسیع‌تری افزایش داده که دانشگاه‌ها می‌توانند در آنها مشارکت داشته باشند.

استراتژی‌های مدیریت هماهنگ

محققان مدام به دنبال آن هستند که چگونه می‌توانند موزه‌های دانشگاهی و نقش آنها را بهبود ببخشند. بعد دیگر، مدیریت موزه‌های دانشگاهی است که بحث‌های زیادی را ایجاد کرده است. کارشناسان معتقدند که مدیریت موزه‌های

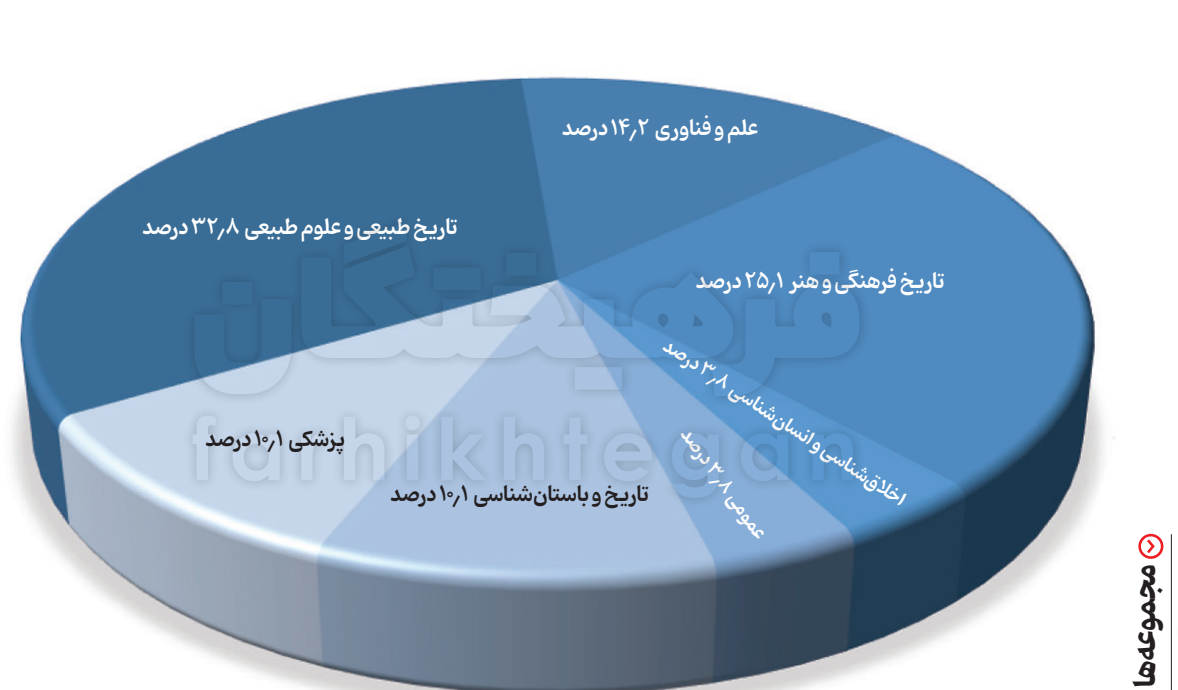
دانشگاهی فرصت‌های تأمین بودجه را نیز افزایش می‌دهد که باعث بهبود هماهنگی و فعالیت‌های موزه می‌شود. محققان استدلال می‌کنند که در حالت ایده‌آل، یک استراتژی مدیریت هماهنگ باید جنبه‌های مستقل هر موزه را حفظ کند. چنین هماهنگی باید به موزه‌های دانشگاهی در غلبه بر مشکلات کمک کند اما باید ویژگی‌های منحصربه‌فرد آنها را بشناسد و تقویت کند.

فرصت شبکه‌بندی خارج از دانشگاه

موزه‌های دانشگاهی باید به خارج از موسسات مادر برای ایجاد شبکه‌هایی توجه کنند که نوآوری‌های پایدار را بهبود و ارائه می‌دهند. آینده موزه‌های دانشگاه محدود به فضای موزه‌ها نمی‌شود. شبکه‌هایی که به این واسطه شکل می‌گیرند، ممکن است شبکه‌هایی با بخش گسترده‌تر موزه ملی و بین‌المللی ایجاد شوند. باوجود این، جست‌وجوی بیشتر برای رابطه با موسسات خارج از دانشگاه برای برخی از موزه‌شناسان ماهیت فزاینده دارد. وابستگی فزاینده به حمایت و بودجه گسترده از سوی جوامع دانشگاهی خارجی می‌تواند موزه‌های دانشگاهی را در معرض فشارهای خارجی و مأموریت‌های سنتی آموزشی و پژوهشی آنها را در معرض خطر قرار دهد. موزه‌ها می‌توانند نقش فکری خود را با تقویت همکاری‌های خود با چند دانشگاه بهبود بخشند. انتقاد از شبکه‌سازی خارج از دانشگاه‌ها حاکی از آن است که کار به شکلی جزئی‌تر، درجه‌ای از کیفیت فکری و استقلال علمی را تضمین می‌کند که باید از آن محافظت کرد. این موضع، به این دلیل مسود انتقاد قرار گرفته که فعالیت‌های موزه‌ها بیشتر به بافت آکادمیک نخبه و گذار می‌شود و هیچ پاسخی برای این معضل وجود ندارد.

تجربیات شکل‌گیری موزه‌ها در دانشگاه‌ها

شماری از دانشگاه‌های آمریکای لاتین تصمیم گرفته‌اند با دستورالعمل‌هایی که سیاست‌ها و ابتکارات آنها را هماهنگ و مدیریت می‌کنند، با آینده موزه‌های خود روبه‌رو شوند. به‌رغم وجود تحولاتی در خارج از این قلمرو، نمی‌توان دیدگاه جامعی را بیان کرد. دانشگاه ملی «لا پلاتا» در آرژانتین رصدخانه موزه‌های دانشگاهی را در سال ۱۹۹۷ به‌عنوان پروژه‌ای میان رشته‌ای ایجاد کرد تا تحلیل و نوآوری در این مراکز را افزایش دهد. دانشگاه بوئنوس آیرس نیز تصمیم گرفت برای مقابله با چالش‌های موزه‌های خود شبکه‌ای از موزه‌ها را در ۲۰۰۲ راه‌اندازی کند. در کلمبیا هم مرکز موزه‌های دانشگاه کالداس در سال ۱۹۹۶ ایجاد شد تا مجموعه‌های میراث فرهنگی را تحت یک مدیریت واحد گردآوری کند. امروز، این نیاز پیش‌روی دانشگاه‌ها، مدیران و محققان موزه‌ها احساس می‌شود تا به تجزیه و تحلیل و درک موزه‌های دانشگاهی در شرایط اضطراری و شرایط فعلی بپردازند. موزه‌های دانشگاهی این قابلیت را دارند که نقشی اساسی در مقابله با انکارهای دستاوردهای علمی با بیان اهمیت دانش میان‌رشته‌ای برای طیف وسیعی از مخاطبان داخل و خارج دانشگاه داشته باشند. به نظر می‌رسد توسعه پژوهش‌های نظری برای نادیده گرفتن پیشنهاداتی که به مفاهیمی خاص اشاره دارند، انکارناپذیر است. تحقیق پیرامون ظهور موزه‌های دانشگاهی هنوز هم امری لازم است. آینده موزه‌های دانشگاهی بخشی از بحث‌های عمومی پیرامون علت است که تأکید زیادی در دوران همه‌گیری روی آن می‌شود. موزه‌های دانشگاهی مسئول مجموعه‌های علمی هستند که به‌طور قطع نقش مهمی در ساختن تاریخ و فعالیت‌هایی ایفا می‌کنند.

حوزه‌های موضوعی تقسیم‌بندی‌شده در موزه‌های دانشگاهی

